

خودم جواب نمی‌دهم. سال ۵۶ و سال ۹۲ را در نظر بگیریم. اگر در سال ۵۶ میزان خط فقر به گونه‌ای بوده است که تعداد کسانی که زیر خط فقر بوده‌اند، از تعداد کسانی که امروز زیر خط فقر هستند، بیشتر بوده است؛ مثلاً در سال ۵۶، ۳۰ درصد زیر خط فقر بوده‌اند و الآن ۱۵ درصد شده است، شما موفق بوده‌اید؛ اما اگر ۴۰ درصد شده است، شما موفق نبودید. اگر افرادی که بخش عمده توانایی‌های اقتصادی را در دوره سال ۵۶ داشته‌اند، مثلاً ۱۰ درصد بوده‌اند و الآن ۵ درصد شده است، شما موفق بوده‌اید یا برعکس، اگر بیشترین سهم اقتصاد در دست افراد معدودی وجود دارد، به این معناست که شما موفق نبوده‌اید.

به نظر شما چالش‌هایی که نظام اسلامی برای رسیدن به مکتب اقتصادی اسلام با آن روبه‌رو است، چیست؟

مهم‌ترین مانعی که در تحقق اقتصاد اسلامی وجود داشته، مانع ذهنی بوده است، نه مانع عینی.

منظور تان از مانع ذهنی چیست؟

یعنی این موضوع که «اقتصاد اسلامی وجود دارد»، هنوز بعد از سی و چند سال حل نشده و از من سؤال می‌کنند که آیا اسلام اقتصاد دارد یا ندارد؟ هنوز این سؤال جدی است. من به آن‌ها می‌گویم در غرب رشته اقتصاد اسلامی راه انداخته‌اند و مدرک لیسانس، فوق لیسانس و دکترا هم می‌دهند و شما هنوز سؤال می‌کنید که اسلام اقتصاد دارد یا ندارد؟ آن‌ها قبول کردند. دانشگاه هاروارد ۱۵ سال است که اجلاس اقتصاد اسلامی برگزار می‌کند و هر سال هم من را دعوت می‌کنند. البته من هیچ سالی شرکت نکردم؛ اما هنوز شک داریم که اسلام اقتصاد دارد یا ندارد؟

آن‌هایی هم که می‌گویم اسلام اقتصاد دارد، بر سر این موضوع که اسلام اقتصاد دارد به چه معنی است؟ با یکدیگر دعوا داریم. شخصی می‌گوید یعنی اسلام ضوابط کلی دارد و بقیه آن را بر عهده ما گذاشته است. فرد دیگری می‌گوید نه این‌طور نیست و اسلام جایی را تعیین کرده است؛ یعنی در همین‌جا مشکل داریم. مشکل اصلی این است که نیامده‌ایم سرمایه ذهنی و فکری خود را در حوزه اقتصاد سامان دهیم و این سرمایه را در جاهایی که خالی است و نقص دارد، پر کنیم و به یک ساختار اقتصادی برسیم؛ ولو این ساختار ممکن است نقص‌هایی در عمل داشته باشد. اگر این کار را انجام می‌دادیم، قطعاً وضعیت ما بهتر از شرایطی بود که اکنون در آن هستیم. هرچند من باز هم تأکید می‌کنم، موانع بیرونی کم نبوده است. بسیاری از موانع بر ما تحمیل شده است و ما کشور را تحت فشار اداره کرده‌ایم و طوری نبوده که راحت و بدون مشکل باشیم.

پیدا می‌کند؛ یعنی مشارکت اقتصادی بالا خواهد رفت و با مشارکت اقتصادی، قدرت اقتصادی برای دولت اسلامی هم تحقق پیدا می‌کند.

قدرت اقتصادی برای دولت به این معنا نیست که همه سرمایه‌ها و اموال برای دولت باشد و یا مدیریت همه کارها را دولت انجام دهد، بلکه دولت در این بخش‌ها مسئولیت خاص از نظر اسلامی خود را دارد و بخش‌های دیگری وجود دارد که نهایتاً نقش دولت در آن‌ها جنبه نظارتی است. آن بخش‌ها باید کار خود را به خوبی و در محدوده قواعد شرعی انجام دهند؛ اما آن‌ها آزاد هستند. اصلاً یکی از مبانی که در اقتصاد اسلامی بر آن معتقد هستیم و تأکید داریم، آزادی اقتصادی است که باید اجازه دهیم تمام فعالان اقتصادی آزادانه عمل کنند و دولت باید این فضا را فراهم کند؛ یعنی دولت باید فضای فعالیت آزاد اقتصادی را تأمین کند؛ چون در واقع دولت مسئول تحقق این نظام در خارج است و برای اینکه این نظام تحقق پیدا کند، باید مبانی آن شکل بگیرد.

بنابراین اگر محدودیت‌های قانونی داریم که قدرت اقتصادی را از یک گروهی سلب می‌کند، دولت باید آن موانع قانونی را بردارد. زمانی که می‌گوییم دولت، تأکید می‌کنیم که منظور ما قوه مجریه نیست، منظور ما حکومت به معنای مقننه، مجریه و قضائیه است. باید ما یک امنیت اقتصادی ایجاد کنیم که سرمایه‌دار بتواند راحت به میدان بیاید و سرمایه‌گذاری کند که قسمتی از این موضوع به قوانین مربوط می‌شود و قسمتی به قوه مجریه و قسمتی به قوه قضائیه. باید فضای امن و آزاد اقتصادی ایجاد کنیم تا سرمایه‌دار بتواند فعالیت اقتصادی کند. البته او باید به الزامات اقتصادی خود نیز پایبند باشد. اگر این سرمایه‌دار وارد میدان شد و به

او خمس یا زکات تعلق گرفت، باید آن‌ها را بپردازد. مالیات خارج از دولت اسلامی با رعایت شرایط را هم باید بپردازد و دولت مسئول است که این امور را نظارت کند. اگر سرمایه‌داری به ضوابط پایبند است و وظایف تکلیفی خود را انجام می‌دهد، دولت نباید جلوی او را بگیرد.

این سخنان شما در عرصه بایدها است؛ در عرصه هستها یا به اصطلاح «ارض واقع» چگونه است؟

این موضوع سخت است. من هیچوقت نمی‌خواهم وارد واقعیت‌ها شوم؛ چرا که قضاوت کار مشکلی است. فقط من این جا نکته‌ای عرض می‌کنم که جاهای دیگر هم عرض کرده‌ام. معتقدم که اگر اقتصاد اسلامی تحقق پیدا کند، فقر برطرف می‌شود و فاصله بین فقیر و غنی تعدیل می‌شود. حالا شما می‌خواهید قضاوت کنید که آیا در این سی و چند سال ما موفق بوده‌ایم یا نه؟ به این سؤال من جواب بدهید؛ من

